

GRÓF
BETHLEN ISTVÁN
KUTATÓKÖZPONT

BIK-ELEMZÉSEK
BIK-E/2020-05

Merre tart Európa ipara? Új európai iparstratégia 2020-2030

Szerző: Dr. Fekete Dávid

2020. december 10.

Győr

Kiadja a Gróf Bethlen István Kutatóközpont

ÖSSZEFOGLALÓ

Az Európai Unió szakpolitikái közül viszonylag keveseket foglalkoztató téma az iparpolitika. Noha egy alapvetően tagállami hatáskörben lévő politikaterületről van szó, az integráció az elmúlt időszakban számtalan lépést tett annak érdekében, hogy azokat a bizonyos kiegészítő, támogató hatásköröket, melyekkel rendelkezik, minél aktívabban ki tudja használni. A 2030-ig szóló új iparstratégiát a Bizottság 2020 márciusában mutatta be. Jelen tanulmány célja, hogy a dokumentum struktúráját követve röviden bemutassa a stratégia célkitűzéseit, s ezáltal feltárja azokat a folyamatokat, melyek meghatározhatják az európai ipar következő évtizedét.

BEVEZETÉS

Az Európai Bizottság hosszas tárgyalásokat követően, az Európai tanács kezdeményezésére 2020 márciusában adta közre az EU új iparpolitikai stratégiáját.¹ A dokumentum rövid bevezető részét követően helyzetértékelést ad az európai iparról, különös tekintettel annak globális versenyképességére, klímasemlegességhez való hozzájárulására és a digitális jövőben betöltött szerepére. A dokumentum gerincét azok az elemek adják, melyek a Bizottság szerint az európai ipar megfelelő átalakításához szükségesek, így:

- mélyebb és digitálisabb egységes piac,
- egyenlő versenyfeltételek biztosítása globálisan,
- az ipar támogatása a klímasemlegesség jegyében,
- körforgásos gazdaság kiteljesítése,
- az ipari innováció szellemének beágyazása,
- képzés és átképzés,

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN>

- az átálláshoz kapcsolódó beruházás és finanszírozás.

Mindezen elemek teljesítésén túlmenően további fontos célkitűzés, hogy a következő évtizedben megerősítsék Európa ipari és stratégiai autonómiáját, továbbá az ágazaton belüli kapcsolatokat.

A stratégia bevezetőjében leszögezi, hogy Európa mindig is az ipar fellegvára volt. A történelmi hagyományaink is azt mutatják, hogy az európai ipar sok esetben alkalmas volt arra, hogy a változtatások élére álljon. Jelenleg egy úgynevezett „kettős átállás” zajlik Európában, melynek meg kell felelnie az európai iparnak is: ökológiai és digitális átállás. A folyamatokból az következik, hogy a klímasemlegességet, körforgásos gazdaságot szükséges előtérbe helyezni a jövőben, melyek megvalósításához új innovációkra, új technológiákra és új beruházásokra van szükség. Mindezek mellett ugyanakkor meg kell őrizni a kapcsolódó európai értékeket és szociális piaci hagyományokat is, továbbá érintenie kell az ipari ökoszisztéma valamennyi szereplőjét, az értékláncok valamennyi közreműködőjét.

HELYZETÉRTÉKELÉS

Az európai iparral kapcsolatos helyzetértékelés fontos megállapítása, hogy a kontinens jövőbeli fejlődésében az ipar kulcsszerepet tölt be, hiszen az EU-s gazdaság 20%-át adó ágazat mintegy 35 millió embert foglalkoztat, az áruexport 80%-át adja, ráadásul mindezt úgy, hogy az európai vállalkozások 99%-a kkv-nek minősül. Az EU-is ipar globális versenyelőnyei:

- magas hozzáadott értéket képviselő termékek és szolgáltatások,
- példaértékű szociális, munkaügyi és környezetvédelmi normák,
- kiemelkedő innovációs kapacitások.

Az EU globálisan nézve lemaradásban van ugyanakkor a felhő-, illetve bizonyos adatkalmazások területén. Jelen folyamatokat a termékektől a szolgáltatások irányába történő elmozdulás, a körkörös gazdaság megjelenése jellemzi, továbbá annak igénye, hogy a termelés bizonyos ágazatokban egyre inkább visszakerüljön Európába.

Globálisan versenyképes és a világban vezető szerepet betöltő ipar

Napjainkban egyre nő a globális verseny és a protekcionizmus, az EU számára új hatalmak, új versenytársak, továbbá a globális gazdasági bizonytalanság jelentik a legfőbb kihívásokat. Mivel az európai ipar sikerének, versenyképességének titka a jól működő, integrált és jelentős méretű korlátozásmentes egységes piac, az EU kész latba vetni azt, továbbá gazdasági és diplomáciai eszközeit annak érdekében, hogy a globális piaci verseny torzulások, protekcionista intézkedések nélkül, szabadon működhessen. Ehhez fontos eszközt nyújthatnak a jövőben olyan magas színvonalú globális szabványok kidolgozása, melyek az európai értékeken alapulnak.

A klímasemlegességet elősegítő ipar

Miután Európa 2050-re a világ első klímasemleges kontinensévé kíván válni, melyet az európai zöld megállapodásban rögzítettek is, az európai számára jelentős kihívásokat tartogatnak a következő évtizedek. Az energiaigényes ágazatoknak tehát törekedniük kell saját

szénlábnyomuk csökkentésére, melyhez biztonságos, tiszta és megfizethető energia- és nyersanyagellátást kell biztosítani. Ugyanakkor lehetőség is kínálkozik arra, hogy az európai szereplők vezető piacokat hozzanak létre a tiszta technológiák területén.

Európa digitális jövőjét alakító ipar

A digitális technológiák a jövőben egyre inkább átalakítják majd az ipar arculatát és az üzleti szokásokat. Az EU számára fontos kihívás, hogy megerősítse a jövőben a digitális egységes piacot, bővítse a digitális infrastruktúrára irányuló ipari kapacitásokat, továbbá sikeresen kiépítse az 5G hálózatot és felkészüljön a 6G hálózatok kialakítására is. A dokumentum szerint az unió többek között ezzel lesz képes a technológiai verseny élére állni.

EURÓPA IPARI ÁTALAKULÁSÁNAK ALAPELEMEI

A stratégia által meghatározott alapelemek megvalósítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a kontinens ipara alkalmazkodjon a jövő kihívásaihoz. Az alapelemek egy része már meglévő megközelítéseket összegez, illetve azokból indul ki (pl. innováció, szabványok, munkamódszerek), másik rész pedig új elemként bekerülve olyan területekre fókuszál, mint a készségek vagy a körforgásosság.

A kiszámíthatóság megteremtése az ipar számára: mélyebb és digitálisabb egységes piac

Az EU egyedülálló egységes piaca ugródeszkát jelent a vállalkozások számára a globális versenyben, hiszen az a versenyképesség

mozgatórugója, segíti a vállalkozások európai és globális értékláncokba történő becsatlakozását. A dokumentum szerint ugyanakkor továbbra is fennállnak bizonyos akadályok, melyek nehezítik a vállalkozások határokon átnyúló értékesítési, szolgáltatás-nyújtási lehetőségeit (példaként a közös összevont társasági adóalap hiányát, a termékbiztonságra vonatkozó egyes uniós szabályok nem megfelelőségét említik). A mélyebb digitális és egységes piac kialakításához az alábbi intézkedésekre van szükség:

- KKKV-k közti együttműködések ösztönzése,
- erősebb védelmi formák az online munkavégzés során,
- jól működő szabványosítási és tanúsítási rendszerek kidolgozása, akár globális szinten történő alkalmazása,
- szellemi tulajdonnal kapcsolatos intelligens politikák bevezetése annak érdekében, hogy az európai vállalkozások értékében jelentős szerepet játszó szellemi tulajdon (pl. márka, formatervezési minta, szabadalom, algoritmus stb.) erőteljesebben hozzájáruljon a növekedéshez, munkahelyteremtéshez,
- független uniós versenypolitika megerősítése, egyenlő feltételek megteremtése,
- az uniós versenyjogi keret felülvizsgálata,
- az állami támogatási szabályok felülvizsgálata, különös tekintettel az energetikai és környezetvédelmi támogatások feltételeire.

Egyenlő versenyfeltételek biztosítása globálisan

A stratégia megállapítja, hogy noha az uniós ipar erőteljesen integrálódott a globális értékláncokba és az integráció is arra törekszik, hogy a piacok nyitottak maradjanak, sajnos jelentős próbálkozások irányulnak a tisztességes verseny és kereskedelem megakadályozására. Emiatt érdemes lenne közös uniós fellépést megvalósítani annak érdekében, hogy az Európán kívüli piacokon az európai vállalkozások a lehető legkevesebb korlátozással szembesüljenek, ún. piacvédelmi mechanizmusokat életbe léptetni. Ezek az alábbi területekre irányulnának:

- szubvencióellenes mechanizmusok. a külföldi támogatások által az egységes piacon belül okozott torzulások kiküszöbölése,
- külföldi állami tulajdonban álló vállalatok közbeszerzési piacokhoz és uniós forrásokhoz való hozzáféréseinek megfelelő szabályozása,
- nemzetközi közbeszerzési eszköz bevezetése,
- új kereskedelmi jogérvényesítési főtisztviselő alkalmazása a kereskedelmi megállapodások hatékonyabb betartása érdekében,
- a vámellenőrzések megerősítése az importtermékek uniós szabályoknak való megfelelésének hatékonyabb ellenőrzése érdekében.

Az ipar támogatása a klímasemlegesség jegyében

Az energiaigényes iparágak az átlagosnál jóval nagyobb kihívásokkal fognak szembesülni a karbonsemleges átállás következtében, ugyanakkor ezek az ágazatok sokszor kulcsfontosságúak az európai ipar szempontjából. Fontos cél, hogy új piacok jöjjenek létre

klímasemleges és körforgásos termékek számára (pl. acél, cement, vegyi anyagok). Az integráció kész támogatni olyan tiszta technológiákat, mint a karbonsemleges acélgyártás, a tiszta termékek fejlesztése, a biztonságos és fenntartható alternatívákat kínáló vegyi anyagok kifejlesztése, fenntarthatóbb építési termékek. A kidolgozott méltányos átállási mechanizmus értelmében 100 milliárd eurót mozgósítanak a nagy szén-dioxid-kibocsátó régiók átállásának segítésére.

Az átállás másik lényeges területe az energiahordozók kérdése, ugyanis elengedhetetlen, hogy megfelelő mennyiségben és versenyképes áron álljanak rendelkezésre a karbonszegény energiaforrások. Ezen a területen fokozni szükséges a megújuló energiaforrások használatát, pl. a tengeri szélenergia kiaknázásába fektetett források mértékét, továbbá törekedni kell az európai szintű villamosenergia-rendszerek hatékonyabb összekapcsolását is. Mivel a mobilitás jelenti az egyik legfontosabb területet a károsanyag-kibocsátás csökkentésében, különös figyelemmel kell lenni a gépjárműipar, az űrhajózás, a vasút- és hajógyártás területére, illetve alternatív üzemanyagokra is. A fenntartható és intelligens mobilitás megvalósításához elengedhetetlen a megfelelő támogatások és pl. közbeszerzési ösztönzők alkalmazása, továbbá a szükséges infrastruktúra gyors kiépítése. Az EU-ba behozott termékek sok esetben magas karbonintenzitással rendelkeznek, vagyis tulajdonképpen „kibocsátásáthelyezés” valósul meg, ami ellen megfelelő mechanizmust szükséges kidolgozni.

A körforgásos gazdaság kiteljesítése

A tervek szerint az európai ipar körforgásosabbá tétele nagymértékben szolgálja majd a kontinens ökológiai átállását. Ehhez szükséges a gyártott termékek tervezésének, előállításának, felhasználásának és megsemmisítésének forradalmasítása. A stratégia

szerint 2030-ig mintegy 700.000 új munkahelyet teremthet a körforgásos gazdaság, amely ráadásul üzleti érdeke is a kontinens ipari szereplőinek. A kapcsolódó cselekvési terv fókuszában az új, fenntartható termékpolitika áll, különösen is a leginkább érintett termékcsoporthoz, így a töltők, a textilipari termékek, akkumulátorok fenntarthatósági kérdései. Fontos megállapítás, hogy a termelők mellett a fogyasztók is jelentős szerepet játszanak az átállásban, ám ehhez megfelelő információkkal kell ellátni őket, továbbá biztosítani a „javításhoz való jog” érvényesülését.

Az ipari innováció szellemének beágyazása

Ez a rész cél fontos jelenségre hívja fel a figyelmet: az elmúlt években a globális kutatási és fejlesztési kiadásokban az európai vállalatok egyre kisebb részarányt képviselnek, míg az amerikai és kínai vetélytársaik folyamatosan növelték részesedésüket. Annak érdekében, hogy ez a tendencia megforduljon, a stratégia az alábbi tevékenységeket irányozza elő:

- a KKV-k innovációs tevékenységének, továbbá ötleteik piaci bevezetésének támogatása,
- az iparstratégia ipari innovációs stratégiaként történő alkalmazása,
- a fejlesztések keretében bevezetésre kell kerülnie a kudarc gondolatának is, vagyis nem a kockázatkerülő szemléletet kell alkalmazni, hanem bátor fejlesztéseket indítani úgy, hogy a szereplőkben benne van a kudarc elviselésének képessége is,
- az innováció szempontját be kell ágyazni a szakpolitikai döntéshozatalba,
- az egyes ipari ágazatok készítsék el a kettős átállásra vonatkozó ütemterveiket,

- közös tervezésre van szükség a köz- és magánszféra szereplői között, ipari szövetségeket szükséges kialakítani és működtetni,
- 2021-ben létrejön az Európai Innovációs Tanács, melynek feladata a legújabb technológiák azonosítása, azok kereskedelmi alkalmazásának felgyorsítása, ezáltal pedig az azokra alapuló új vállalkozások előnyben részesítése,
- regionális szemléletet szükséges bevezetni: ösztönözni kell a helyi alapú integrációt, új megoldásokat kifejlesztve a KKV-kal és a fogyasztókkal,
- olyan digitális innovációs központokra van szükség, melyek biztosítják a vállalatok hozzáférését a technológiák teszteléséhez.

Képzés és átképzés

Ahhoz, hogy Európa ipara versenyképes legyen, kulcsfontosságú előfeltétel a képzett munkaerő megléte. Ez csak úgy lehetséges, ha az oktatás és képzés lépést tart a fejlődéssel, a kettős átállás egyre gyorsuló folyamatával. Számítások szerint a következő tíz évben mintegy 120 millió európai munkavállalónak kell majd továbbképzésen részt vennie. A karbonsemleges gazdaságra történő átállás mintegy 1 millió új munkahelyet eredményez majd 2030-ig, miközben már most is hozzávetőleg 1 millió álláshely van a digitális területen. Ijesztő adat ugyanakkor, hogy a vállalkozások 70%-a kénytelen beruházásait elhalasztani a megfelelő munkaerő hiánya miatt.

Mindezzel párhuzamosan olyan új technológiák, megoldások jelentek meg (pl. digitalizációs, automatizálás, mesterséges intelligencia), melyek a korábban megszokottnál is nagyobb készségváltást követelnek a munkavállalóktól. Amellett, hogy az európai felsőoktatási

intézményeknek több technikust és mérnököt kell kibocsátaniuk, Európának erőteljesebben be kell kapcsolódnia a tehetségekért folytatott globális versenybe. További teendő egy új készségfejlesztési paktum kidolgozása és a nemek közötti egyensúly javítása az iparban.

Az átálláshoz kapcsolódó beruházás és finanszírozás

Az uniós ipar átállását (is) szolgáló pénzügyi források a 2021-2027-es uniós költségvetési ciklusban, többek között:

- Horizont Európa,
- Digitális Európa Program,
- egységes piaci program,
- innovációs alap,
- InvestEU,
- Európai Szociális Alap,
- Európai Védelmi Alap
- EU űrprogramja,
- továbbá valamennyi európai strukturális és beruházási alap.

A stratégia szerint az innovatív technológiák széles körű bevezetése olyan feladat, mely egyszerre kívánja meg a magánberuházások mozgósítását és az állami finanszírozást. Az ilyen jellegű beruházások egyik fontos eszközeként tekintenek az ún. közös európai érdeket szolgáló fontos projektekre (IPCEI)². Az eszköz lényege, hogy a

² Important Projects of Common European Interest

tagállamok pénzügyi forrásokat tudnak összevonni, képesek gyorsan fellépni és összekapcsolni a kulcsfontosságú értékláncok érintett szereplőit. A projektek a beruházásokat ösztönző katalizátorként működnek, továbbá lehetővé teszik a tagállamok számára, hogy azok, amennyiben piaci hiányosságok állnak fenn, határokon átnyúló innovációs projekteket finanszírozzanak. A tervek szerint a Bizottság 2021-ben felülvizsgálja az állami támogatási a közös európai érdeket szolgáló fontos projektekre vonatkozó szabályokat, fókuszálva a kkv-k teljes körű részvételének lehetőségére, valamint a kulcsfontosságú ágazatokra. Mindemellett készül a tőkepiaci unióra vonatkozó új cselekvési terv, mely magában foglal majd egy, az EU-n belüli beruházásvédelem megerősítésére irányuló kezdeményezést is.

EURÓPA IPARI ÉS STRATÉGIAI AUTONÓMIÁJÁNAK MEGERŐSÍTÉSE

A stratégia külön fejezetet szentel azoknak az intézkedéseknek, mely Európa másoktól való függőségét próbálja meg elkerülni, illetve oldani:

- a közvetlen külföldi befektetések átvilágítására szolgáló keret: 2020-ban lépett életbe, az unió érdekeit biztonsági és közrendi szempontból védi,
- stratégiai digitális infrastruktúra kiépítése: 5G-hálózat, kritikus kvantumkommunikációs infrastruktúra,
- kulcsfontosságú alaptermotechnológiák kifejlesztése: pl. robotika, a mikroelektronika, nagy teljesítményű számítástechnika, adatfelhőinfrastruktúra, blokklánc, fotonika, ipari biotechnológia,

biomedicina, nanotechnológiák, gyógyszerek, fejlett anyagok és technológiák,

- Európai Védelmi Alap: integrált védelmi ipari bázis kiépítése nyitott és dinamikus ellátási láncok, a KKV-k bekapcsolódási lehetőségeit bővítő eszközök, határon átnyúló együttműködések, valamint forradalmi technológiák alkalmazásának segítségével,
- űrtechnológiák, -adatok és -szolgáltatások fejlesztése a polgári, az űr- és a védelmi iparágak közötti szinergiák megteremtésével, bővítésével,
- a klímasemlegességre való átállás csökkenti az európai ipar külföldi fosszilis energiahordozóktól való függőségét,
- új európai gyógyszerstratégia.

KITEKINTÉS

A 2020-as évtized az európai ipar számára rengeteg kihívást tartogat, ezért időszerű volt, hogy tanácsi kezdeményezésre a Bizottság stratégiát dolgozzon ki a témában. Kétségtelen, hogy a dokumentum számos részében jól ragadja meg a lényeges irányokat, megfelelően reflektál a globális és európai folyamatokra, azokra a kulcsfontosságú területekre, melyeken előrelépés szükséges. Látni kell ugyanakkor, hogy számos kérdésben nem látunk megoldást a jelentkező problémákra, illetve elnagyolt megállapításokat is olvashatunk számos fontos kérdéssel kapcsolatban. Így pl. a dokumentum meglátásom szerint nem kezeli megfelelően a klímasemlegességre való átállás hatásait az európai iparra, különösen is a munkaerő kérdésére. Mindössze annyit olvashatunk, hogy az átállás 1 millió új munkahelyet fog teremteni, azonban arról nincs szó, hogy pl. a járműiparban mennyi munkahely szűnik majd meg azon

egyszerű oknál fogva, hogy az elektromos motorok összeszereléséhez jóval kevesebb dolgozóra van szükség mint a benzines, illetve dízeles erőforrások előállításához.